

BULLETIN OF ECONOMIC THEORY AND ANALYSIS

Journal homepage: <https://dergipark.org.tr/pub/beta>

Jean-Jacques Rousseau'da Ekonomi-Politiğin Ana Hatları

Mehmet KANATLI <https://orcid.org/0000-0003-2215-4038>

To cite this article: Kanatlı, M. (2023). Jean-Jacques Rousseau'da Ekonomi-Politiğin Ana Hatları. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 8(2), 357-375.

Received: 18 Sep 2023

Accepted: 04 Nov 2023

Published online: 31 Dec 2023

©All right reserved

Bulletin of Economic Theory and Analysis

Volume 8, Issue 2, pp. 357-375, 2023

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/beta>

Original Article / Araştırma Makalesi

Received / Alınma: 18.09.2023 Accepted / Kabul: 04.11.2023

Jean-Jacques Rousseau'da Ekonomi-Politiğin Ana Hatları

Mehmet KANATLI^a

^a Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Çorum, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0003-2215-4038>

ÖZ

Modern dönem toplum sözleşmeci kuramcılar arasında yer alan Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), geliştirmiş olduğu toplumsal kuramında birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkilerin nasıl şekillendiğini ve ideal bir toplumsal düzenin nasıl oluşturulacağını teorik temellerini açıklamıştır. Eşitlik ve özgürlük Rousseau'nun kuramında birbirini tamamlayan iki tamamlayıcı kavramdır. Rousseau adil bir vergilendirme sistemi ile yapay eşitsizliklerin hafifletilebileceğini ve ancak bu şekilde eşitlik ve özgürlüğün bir anlamının olabileceğini iddia etmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmanın temel amacı Rousseau'nun ekonomi-politiğe dair fikirlerinin onun geliştirmiş olduğu birey-toplum-devlet formasyonunun şekillenmesinde ne tür etkiye sahip olduğunu açıklamaktır. Makalede savlanan temel iddia; modern dönem cumhuriyetçi düşüncenin önemli figürleri arasında yer alan Rousseau'nun toplumsal özgürlük olarak formüle ettiği bireysel özgürlüklerin ancak Genel İrade'nin hem üretim hem de dağıtım aşamasında ekonomik alana müdahale etmesi ile mümkün olabileceğidir.

Anahtar Kelimeler

Rousseau, Refah Devleti, Kamusalılık, Pozitif Özgürlük, Adil Vergileme

JEL Kodu

D63, P10, P51

İLETİŞİM Mehmet KANATLI, ✉ mehmet.kanatli@hotmail.com 📧 Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Çorum, TÜRKİYE.

Main Currents of Political-Economy In Jean-Jacques Rousseau

ABSTRACT

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), one of the modern-term contractarian philosophers, has expressed theoretical foundations of how the relation among individual, society and state is shaped and how an ideal social order can be established in his social theory. Since equality and freedom are two complementary notions in Rousseau's theory, he claims that artificial inequalities can only be alleviated by means of applying a fair taxation system and only in this way freedom and equality can be realised. In this regard, the main purpose of this study is to explain what kind of impact Rousseau's ideas on economy-politics have in shaping the relation among individual, society and state that Rousseau put forward. The hypothesis developed in the study is that individual freedom and equality formulated by Rousseau, one of the important figures of modern republican thought, can only be realised provided that General Will intervenes economic sphere at both production and distribution stages.

Keywords

Rousseau, Welfare State, Publicity, Positive Freedom, Fair Taxation

JEL Classification

D63, P10, P51

1. Giriş

Modern dönem toplum sözleşmecî kuramcılar arasında yer alan Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), geliştirmiş olduğu toplumsal kuramında birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkilerin nasıl şekillendiğini ve ideal bir toplumsal formasyonun nasıl oluşturulacağını teorik temellerini açıklamıştır. Fikirleri ile Fransız Devrimi'ne ilham kaynağı olan ve modern dönem cumhuriyetçi düşüncenin teorik tohumlarını atan Rousseau, devletin varlık gerekçesini toplumsal sözleşmeye dayandırmıştır. (Kanatlı, 2022a: 101) Bu bağlamda, toplumsal sözleşme “insanlar arasındaki ahlaki eşitsizliklere, insanları bir araya getiren tutkuların çatışmasına ve mülkiyetin yarattığı tahakküm rejimine karşı tek dengeleyici mekanizma” anlamına gelmektedir. (Rousseau, 1994: 55)

Tıpkı modern dönem sözleşmecî kuramcılar arasında yer alan Thomas Hobbes ve John Locke'ta olduğu gibi Rousseau'da da toplumsal kuramın temel amacı devletin toplumsal düzeni sağlama ve sürdürme adına neden gerekli olduğunu açıklayabilmektir. Hobbes ve Locke gibi Rousseau da kuramını geliştirirken insan doğası, doğa durumu ve sivil toplum gibi kavramsal ve yöntemsel araçlara başvurur. Bu bağlamda Rousseau, devletin varoluşsal nedenini ve temel görevini “toplumsal özgürlüğü ve adaleti sağlamak” (a.g.e.: 58) şeklinde açıklar. Rousseau'ya göre, özgürlük ve eşitlik birbirini tamamlayan iki temel nosyon olduğundan özgürlüğün olmadığı bir toplumsal formasyonda eşitlikten, eşitliğin olmadığı bir toplumsal formasyonda da özgürlükten

bahsedilemez. Adalet ise özgürlük ve eşitliğin ne kadar ahenkli oluşuyla alakalı bir durumdur. (Rousseau, 2005: 19) Rousseau'nun kuramındaki adalet anlayışı, esasında düşünürün yaşamış olduğu Fransız toplumunda halen sürmekte olan feodal ilişkilerden kaynaklı kölelik ilişkisini ortadan kaldırmayı amaçlar. (Bayram, 2016: 590) Dolayısıyla, Rousseau'nun kuramının özünü “dönemin hâkim egemenlik anlayışına (egemenliğin kaynağı *asil kan* veya *Tanrı*dır biçimindeki anlayışa) karşı olan egemenliğin kaynağı halktır, insandır anlayışı” (Özdağ, 2012: 48) oluşturmaktadır. Efendi-köle ilişkisinin bertaraf edilmesi ise; ancak Rousseau'nun Genel İrade kavramsallaştırmasıyla açıkladığı *Devletin* tesis edilmesi ile mümkündür.

Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişki neticesinde ortaya çıkacak olan toplumsal formasyonda halkın egemenliği anlamına gelen devletin en temel görevleri arasında adil bir düzeni tesis etmek yer almaktadır. Bu adil toplum Rousseau'nun geliştirmiş olduğu toplumsal kuramda ancak devletin ekonomiye vergilendirme ve dağıtıcı adaleti tesis etme amacıyla geliştirilecek olan yöntemlerle müdahale etmesi sonucunda kurulabilir. Çünkü Rousseau'ya göre; insan ancak böyle bir toplumsal formasyon aracılığıyla kurulacak olan devlet düzeninde doğa durumunda kaybettiği özgürlüğüne tekrardan kavuşabilir. (Rousseau, 2007: 35)

Frederick Neuhouser, Rousseau'nun politika, devlet ve ekonomi arasında kurmuş olduğu bu organik bağdan türetilen ekonomi-politik modelin aynı zamanda yirminci yüzyılda başta Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülkede uygulanan refah devleti modeline benzediğini vurgular. (Neuhouser, 2013: 195) Bununla birlikte, Joshua Cohen de Rousseau tarafından geliştirilen ekonomi-politik modelin temel amacını şu şekilde resmeder: “Rousseau'nun ekonomi-politik modelinde özgürlük toplumsal özgürlük olarak formüle edildiği için bu modelin temel amacı ancak bireysel özgürlüğün pozitif özgürlük olarak gerçekleştirilebilmesidir.” (Cohen, 1986: 282) Isaiah Berlin tarafından geliştirilen Negatif Özgürlük ve Pozitif Özgürlük ayırımında Negatif Özgürlük (*freedom from*) en basit ifadeyle kişinin özgürlüğünü gerçekleştirilebilmek için dışsal müdahalelerden azade olması gerektiğini ifade ederken Pozitif Özgürlük (*freedom to*) ise özgürlüğün gerçek anlamda yaşanması için maddi koşulların sağlanmasını gerekli görür. (Constant, 1997: 116-117)

Bu çalışmanın temel amacı Rousseau'nun ekonomi-politiğe dair fikirlerinin onun geliştirmiş olduğu birey-toplum-devlet formasyonun şekillenmesinde ne tür etkiye sahip olduğunu açıklamaktır. Makalede savlanan temel iddia; modern dönem cumhuriyetçi düşüncenin önemli figürleri arasında yer alan Rousseau'nun toplumsal özgürlük olarak formüle ettiği bireysel

özgürlüklerin ancak Genel İrade'nin hem üretim hem de dağıtım aşamasında ekonomik alana müdahale etmesi ile mümkün olabileceğidir. Bu doğrultuda çalışma üç alt bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde devletin varoluş gerekçesini açıklamak için Rousseau tarafından geliştirilen doğa durumu (doğal durum) ve insan doğası kavramlarının ne anlam ifade ettiği ve temel özelliklerinin neler olduğu etraflıca açıklanmıştır. İkinci bölümde Genel İrade'nin temel özelliklerinin neler olduğu tartışılmıştır. Üçüncü bölümde ise Rousseau'nun ekonomi-politik modelinde devletin, ekonomi ve toplumsal özgürlüklerle olan ilişkisi ele alınmıştır.

2. Doğa Durumu ve İnsan Doğası

Rousseau, kendinden önce gelen sözleşmecî kuramcıların geliştirmiş olduğu doğa durumu kavramını yetersiz bulur ve bu kuramlarda geliştirilen hipotetik tasvirlerin yapay eşitsizlikleri meşrulaştırmada ideolojik kamuflaj görevi gördüğünü iddia eder.¹ Bu tespiti yaptıktan sonra özellikle Amerika yerlileri üzerine çalışmalar yapan Rousseau hem buradaki ilkel insanı hem de bu ilkel insanın doğa ile olan ilişkisini doğa durumunun en çıplak hali olarak resmeder. (Edward, 1885: 76) Bu bağlamda Rousseau'nun nazarında daha gerçekçi bir doğa durumu ancak tarihsel ve antropolojik kanıtlar ışığında tasvir edilebilir. Dolayısıyla, Rousseau'da doğa durumu veya doğal durum kavramı, Ali Timuçin'in de ifade ettiği üzere “genel olarak insanın uygarlaşmadan önceki yaşam koşullarını” (Timuçin, 2012: 77) içeren bir kavramdır. Burada altı çizilmesi gereken unsur Rousseau'nun doğa durumu ile insan doğası kavramlarını birbiri ile ilişkili –insanın doğası çevresel ve toplumsal koşullarca şekillenir- ele almış olmasıdır. Bir başka ifade ile Rousseau'nun insan doğasına dair fikirleri onun doğa durumunu nasıl betimlediği ile doğrudan alakalıdır.

Doğa durumunun Rousseau açısından en önemli özelliği bu aşamada toplum denen bir olgunun henüz ortaya çıkmadığıdır. Doğa durumunda insanlar kalabalıklar oluşturmadan ya yalnız başlarına ya da küçük gruplar şeklinde dolaşmaktaydı. Doğal durumda insan ilişkileri henüz yeterince gelişmediği için ahlak denen olgu da henüz ortaya çıkmamıştı: “İlkel insanlar, ahlaki yargıların bilincinde olmayan tıpkı öteki hayvanlar gibi ilkel dönemde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Böyle bir doğa durumunda insan, asosyal, dil bilmeyen ve özgür canlılardır.” (Rousseau, aktaran Kanatlı, 2022b: 90) Yine, doğa durumunda teknolojik ilerleme ve bilimsel gelişmeler ortaya

¹ Rousseau, Hobbes ve Locke tarafından geliştirilen sözleşmecî kuramların hipotetik doğa durumu ve insan doğası üzerine spekülâtif önermeler geliştirdiğini dolayısıyla da bu kuramların yapay eşitsizlikleri mülklüler ve zenginler lehine meşrulaştırmaya çalıştıklarını iddia eder. Bu konuda daha detaylı bilgi için bakınız: M. Kanatlı (2022a). *Private Property, Freedom and Order: Social Contract Theories From Hobbes To Rawls*. London: Routledge.

çıkmadığı için doğadaki ilkel insan doğa ile başa çıkmakta zorlanmakta ve çoğu zaman diğer canlılara yem olabilmekteydi. Daha da önemlisi, özel mülkiyet veya doğal hak olarak değerlendirilebilecek hiçbir kurum olmadığı için doğa durumunda hukuktan, aileden, ekonomiden, politikadan, ekonomi-politikten ve devletten de bahsedilemezdi. (Kanatlı, 2022b: 92) Böyle bir ortamda ilkel insan nasıl davranmaktaydı sorusuna Rousseau'nun vermiş olduğu cevap onun aynı zamanda insan doğasına nasıl yaklaştığının da açıklamasını oluşturmaktadır.

Her şeyden evvel, Rousseau kendinden önce gelen sözleşmecî kuramcılarının (Hobbes ve Locke) geliştirmiş olduğu insan doğası tanımına karşı çıkar. Çünkü Rousseau'ya göre hem Hobbes hem de Locke insan doğasının sabit olduğunu ileri sürmüşlerdir. Oysa insan doğası sabit olmayıp insanın içinde yaşadığı toplumsal ve çevresel faktörlere bağlı olarak değişkenlik arz etmektedir. (Rousseau, 2018: 19) Antropolojik kanıtlar üzerinden ilkel topluluklara dair analizler yapan Rousseau'ya göre insan, doğası gereği iyidir. İnsanın bu iyiliği doğuştan gelmekle beraber tüm canlılarda olan yaşama arzusu insanın da en temel dürtüsüdür. İnsan henüz toplum halinde yaşamaya başlamadan önce üçerli dörderli gruplar halinde eşit ve özgür canlılar olarak varlıklarını idame ettirmişlerdir. Esasında doğası gereği iyi olan ve hayatta kalmaktan başka bir amacı olmayan ilkel insan, tıpkı diğer hayvanlar gibi doğada temel ihtiyaçlarını bir anlamda orman kanunları doğrultusunda karşılamakla zamanının tümünü geçirmekteydi: “Açlığını ağaçtaki meyvelerden, susuzluğunu akan ırmaktan, uykusuzluğunu ise ağacın gölgesinde gideren insan haliyle iyi ve kötü kavramlarına sahip değildi.” (Rousseau, 1994: 92)

Fakat insan, doğası gereği merhametli ve ötekine karşı duygudaşlık kuracak yetilere de sahipti. İnsanın doğası gereği iyi ve kendini seven (*self-love*) bir canlı anlamına gelen *amour de soi* kavramı ile açıklayan Rousseau'ya göre insanın bu özelliğinin gelişmesinde doğa durumu etkin rol almıştır. Çünkü doğadaki ilkel insan sadece doğadaki kötülükleri değil aynı zamanda doğadaki güzellikleri/iyilikleri de gözlemleyebildiği ve bunlardan etkilendiği için doğası gereği kendinde sahip olduğu ‘kendi kendini sevme (*self-love*)’ yetisini harekete geçirip diğer hayvanlara da bu sevgiyi gösterebilen özellikler sergilemiştir. (Rousseau, 1994: 92)

İnsanın doğası gereği doğa durumunda sergilemiş olduğu bir diğer özellik ise insanın kendi kendine yeter bir canlı olmasıdır: Doğa durumunda “insan asosyal, dil bilmez, kalabalıklardan izole edilmiş ve kendi kendine yeten” (Rousseau, 1994: 96) bir canlıdır. Her ne kadar insanlar arasında doğuştan gelen farklılıklar olsa da Rousseau doğa durumunda insanların birbirleriyle eşit olduklarını bu eşitlikten dolayı da özgür olduklarını ifade eder. (Arnhart, 2016: 265) İnsanın bu

özgür olma veya olabilme hali Rousseau'ya göre insanın doğası gereği özgürlüğe yönelen bir canlı olmasından kaynaklanmaktadır. (a.g.e) Doğa durumundaki eşitlik ve özgürlük durumunu insanın en saf hali şeklinde betimleyen Rousseau'ya göre doğa durumunda yaşamış olan ilkel insan “özgür yaşayan, sağlıklı ve mutlu insandı.” (Rousseau, 1994: 61-62) Mutluydular² çünkü biz modernler gibi bencil özellikler sergileyen veya aklını sadece kendi menfaatlerine ulaşma uğruna araçsal olarak kullanan canlılar değildiler. (Rousseau, 1992: xi) İnsanın doğası gereği aklını bütünüyle araçsal olarak kullanmaması özelliği insanın ötekine olan duygudaşlık dürtüsünden kaynaklanmaktadır.³ Yani insan, doğası gereği hem erdemli davranabilecek hem de kendisini ötekinin yerine koyarak davranışlar sergileyecek bir potansiyele sahiptir. Ezcümle; insan doğa durumunda bilimin, teknolojinin ve sanayinin henüz gelişmediği toplumlarda doğası gereği altruistik ve aklını sadece kendi menfaatleri için araçsal kullanan bir canlı değildi.

Peki, ne olmuştur da doğa durumundaki bu mutlu tablo ortadan kalkmıştır? Bir başka ifade ile doğa durumunda doğası gereği iyi olan insanın bu mutluluğuna ne son vermiştir? Ya da doğa durumunda ne olmuştur da insanlar özgürlüklerini ve eşitliklerini yitirmişlerdir? Rousseau'nun bu sorulara verdiği cevaplar aynı zamanda sivil topluma neden ve nasıl geçildiğinin, devlete neden ihtiyaç duyulduğunun ve her şeyden önemlisi de toplumsal özgürlük ve eşitliğin nasıl tekrardan tesis edileceğinin cevaplarını da oluşturmaktadır. Bir sonraki bölüm bu sorulara cevap arayacaktır.

3. Genel İrade'nin Yansıması Olan Devlet'in Ontolojik Temelleri ve Özellikleri

Rousseau'nun toplumsal kuramında doğa durumunda ilkel insanın mutluluğunu bozan unsurlar aynı zamanda insanların bir araya gelerek sözleşme gereği oluşturacak oldukları Genel İrade'yi de ortaya çıkaracak olan temel unsurların gerekçesini oluşturmaktadır. Bir başka ifade ile “İnsan özgür doğar, oysa her yerde zincire vurulmuştur” (Rousseau, 2007: 4) diyen Rousseau'da

² Rousseau ilkel insanın doğa durumundaki bu mutluluğunu insanlığın yaşamış olduğu altın çağ olarak değerlendirmiştir. Bu konuda daha detaylı bilgi için bakınız: M. Kanatlı (2022a). *Private Property, Freedom and Order: Social Contract Theories From Hobbes To Rawls*. London: Routledge

³ Rousseau'nun burada insanı, doğası gereği bu özellikte tanımlıyor olması ekonomi-politik açıdan önemlidir. Rousseau'nun insanın aklını sadece kendi çıkarları için araçsal olarak kullanmadığını ve aklını kullanırken ötekinin de menfaatlerini hesaba katarak davrandığını saptaması Rousseau'yu modern insanı homoekonomikus olarak tanımlayan ana akım ekonomi-politikçilerden önemli derecede ayırır. Bu bağlamda tıpkı Spinoza da olduğu gibi Rousseau için de “insan toplumsal yaşamında Homoekonomikus refleksler sergileyen bir homo homini lupus (insan insanın kurdudur) değildir: İnsan kendi çıkarı peşinde koşarken ötekine de faydalı olabilir.” (Kanatlı, 2022c: 1316) Bu konuda daha detaylı bilgi için bakınız. M. Kanatlı. (2022c). Baruch Spinoza'da Ekonomi-Politiğin Etikası. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1308-1329; M. Kanatlı. (2021). Piyasa Ekonomisi, Özgürlük ve Eşitlik: Friedrich August Von Hayek Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 6(2), 131-153.

bu özgürlük durumuna yol açan olumsuzlukları bertaraf edecek olan unsurlar aynı zamanda Genel İrade'nin de ontolojik nedenlerini oluşturur. Bu bağlamda Rousseau'ya göre doğa durumunun bozulmasında iki önemli gelişme etkili olmuştur. Bunlardan birincisi toplumsallaşmayla birlikte özel mülkiyetin ortaya çıkması iken diğer unsur ise bilim ve sanattaki ilerlemelere paralel olarak ortaya çıkan uygarlaşmadır. (Rousseau, aktaran Kanatlı, 2022a: 106)

Özel mülkiyetin belirmesi ile birlikte doğa durumunda benim benim ayrımı ortaya çıkmış ve insanların doğa durumunda sahip oldukları eşitlik ve özgürlük nosyonları sekteye uğramıştır. İnsanlar artık zengin-fakir, mülklüler-mülksüzler, efendiler-köleler şeklinde sınıflandırılmaya başlanmıştır. Her şeyden önemlisi de özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla birlikte yapay eşitsizlikler uygarlaşmanın doğal sonucuymuş gibi düşünölmeye başlanmıştır:

“Sivil toplumun gerçek kurucusu, bir toprak parçasının etrafını çevirerek ‘bu benimdir’ demeyi düşönen ve ona inanacak kadar basit insanlarla karşılaşan ilk insandı. Biri, toprağın etrafına dikilen kazıkları kaldırmış ya da hendeği doldurmuş ve arkadaşlarına bu şartlatanı dinlemekten sakının, lakin toprağın kendisi ve meyveleri herkese aittir diyebilseydi bugün birçok suç, savaş, cinayet, sefalet ve dehşet bu kadar yayılmazdı.” (Rousseau, 1992: 41)

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere Rousseau'nun nazarında özel mülkiyet kötölüklerin temel kaynağıdır. Özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla birlikte insanlar özgürlüklerini ve eşitliklerini tümünden kaybetmiştir. Pierson'un da belirttiği üzere Rousseau'nun özel mülkiyeti mutlak kötölük olarak görmesinin temel nedeni “özel mülkiyet sadece mülksüzleri değil aynı zamanda mülklüleri de esaret altına almıştır.” (Pierson, 2013: 413) Bu bağlamda, Hegel'deki efendi-köle diyalektiğinin -yani efendi kölesiz ve mülksüz, köle de efendisiz var olamaz- Rosseau için de geçerli bir diyalektik olduğunu söylemek mümkündür:

“Doğa durumunda bir zamanlar özgür ve bağımsız olan insan özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla köle durumuna gelmiştir. Kölelik iki yönlüdür. Efendinin ihtiyaçları arttığı için hem köleye hem de daha fazla ihtiyaçların kölesi olmuştur. Fakir ise efendisinden başka bir dünya tasavvur edememektedir.” (Rousseau, 1994: 65-66)

İlkel insanın mutluluğunu sonlandıran bir diğer gelişme ise bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle ortaya çıkan uygarlık seviyesidir. Rousseau'da uygarlık insanları yozlaştıran ve kötü kılan bir durum olarak ele alınır. Bilimin ilerlemesi insanın en temel insancıl duygularını ve değerlerini kaybetmesine yol açmıştır. (Rousseau, 2022: 57) Rousseau'nun ahlaki gerekçelerden

dolayı bilim ve teknolojideki ilerlemelerin yol açtığı olumsuzluklara vurgu yapması onun uygarlaşmayı sadece bilimsel ilerleme olarak ele aldığı anlamına gelmez. Daha da önemlisi, uygarlaşmayla birlikte ortaya çıkan iş bölümü zorunlu ihtiyaçların dışında yapay ihtiyaçlara yol açmıştır. Doğada kendi kendine yeten insan yapay ihtiyaçların artmasıyla birlikte artık kendi kendine yeten bir canlı olmaktan çıkmış ve ya yapay ihtiyaçların kölesi olmuştur ya da zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için köle gibi çalışmak zorunda kalmıştır. (Rousseau, 2005: 33) Rekabet ve para hırsı, üretimin artması ve meta dolaşımının yaygınlaşması ile birlikte tüccarların ilahı olmuştur. İnsan bu aşamada artık en temel insani duygusu olan *amour de soi* yi yitirmiş ve bu duygunun yerini *amour propre* duygusu -saygı ve sevgi gibi doğal hislerin topluma bağlı yapay hislere dönüşmüş hali- almıştır. (Rousseau, 2007: 58)

“İnsanlar ancak çıkarları varsa harekete geçirilebilirler bunu biliyorum; ama parasal çıkar hepsinin en kötüsü, en aşağılığı, suistimale en uygun olanı ve hatta kesinlikle söylüyorum ve söyleyeceğim ki insan yüreğini tanıyan biri için en önemsiz ve en zayıfıdır. Doğal olarak bütün yüreklerde gizli, büyük tutkular bulunur; ama sadece para tutkusu kaldığında uyarılması ve geliştirilmesi gereken tüm öteki tutkular dışlanır ve boğulur.” (Rousseau, 2008: 142)

İnsanın bu içine düştüğü kölelik durumundan kurtulmasının tek yolu toplumsal sözleşme ile devlet denen iradeyi ortaya çıkarmaktır. Böylelikle, sivil topluma geçişi simgeleyen Genel İrade'nin ontolojik nedeni de ortaya çıkmaktadır: İnsanları içine düşmüş oldukları kölelik durumundan kurtarmak. Bu bağlamda, Toplumsal Sözleşme (social pacte), toplumsal olanın kaynağını oluşturduğu için ahlaki eşitsizliklerden tutun da mülkiyetin yarattığı eşitsizliklere değin birçok soruna çözüm üreten yasaları oluşturacak yegâne mekanizmadır. Dolayısıyla, tek tek bireylerin iradelerinden feragat ederek Genel İradeyi oluşturmalarının temel nedeni toplumsal özgürlüğün gerçek anlamda yaşanabilmesidir. (Rousseau, 1994: 55) Bir başka ifadeyle; Rousseau'da insanlar “genel iradeye boyun eğmek zorunda kalır; çünkü bu boyun eğişin sonucu kazanacağı şey, toplumsal özgürlüğüdür”. (Çalıcı, 2012: 73) Hal böyle olunca da Rousseau'nun toplumsal kuramında devleti meşrulaştıran en temel unsur, Neuhausser'in de belirttiği üzere, “özgür doğan fakat her yerde zincirlere vurulan insanları tekrardan özgür kılabilme.” (Neuhausser, 2013: 364-365)

Cumhuriyetçi düşüncenin modern temsilcisi olan Rousseau'da özgürlük politik özgürlük olarak ele alınmaktadır. Genel İrade'nin bir parçası olan yurttaş, haklar kadar ödevlere de sahiptir. Bu ödevlerin başında ise bireyin yurttaş olabilmesi için yasa yapma sürecine dâhil olması

gerekliliğidir. Burada Rousseau'nun nazarında yasa kavramının ne kadar önemli olduğuna değinmek gerekir. Rousseau yasayı “o, her bir vatandaşa kendisiyle çelişkiye düşmeden kendi yargısının ilkesine göre eylemesini öğreterek kamusal aklın öğretilerini dikte eden kutsal ses” (Rousseau, 1994: 11) şeklinde tanımlamaktadır. Yasalar Genel İrade'den doğduğu için yasa aynı zamanda “aklın öğretilerini bir ödev olarak taşıyan bir düzenlemedir.” (Çalcı, 2012: 73) Yasalar doğrudan bireysel menfaatleri yansıtmayacağı için Genel İrade bireysel iradeden önce gelmektedir. Bir başka ifade ile yasaların oluşum şekli ve uygulaması Genel İrade'nin tek tek bireylerin iradelerinin toplamından fazlası demektir: “Bireysel iradeler genel iradeye tabi kılınır, yasanın kaynağında bir kralın ya da tiranın otoritesi bulunmadığından o, genel iradenin bir dışavurumudur.” (Rousseau, 1994: 74) Dolayısıyla “meşru ya da halkçı, yani amacı halkın iyiliği olan yönetimin birinci ve en önemli ilkesi, genel iradeyi izlemektir.” (Rousseau, 2005: 16)

Genel İrade'nin bir diğer önemli özelliği ise özel mülkiyet kurumunu ve özel mülkiyetten kaynaklı hakları korumakla mükellef olmasıdır. Her ne kadar Rousseau özel mülkiyeti kötülüklerin en büyüğü olarak tanımlamış olsa da Rousseau'nun temel amacı doğa durumuna tekrardan dönüşü sağlamak olmadığı için –ki böyle bir durum Rousseau'ya göre imkânsızdır- Rousseau'da özel mülkiyet, sivil topluma geçişle birlikte toplumsal sözleşmenin temelini oluşturan kutsal bir hak biçimine bürünür:

“Mülkiyet hakkı bütün yurttaş haklarının en kutsalıdır ve bazı bakımlardan özgürlükten bile daha önemlidir. Bunun nedeni, ya hayatın korunmasıyla daha yakından bağlantılı olması ya –kişilere oranla mal mülkün gaspı daha kolay ve savunulması daha zahmetli olduğundan- daha kolay elden kaçabilecek şeye daha çok saygı göstermek gereği duyulması ya da mülkiyetin, uygar toplumun gerçek temeli ve yurttaşların topluma bağlanmalarının gerçek güvencesi olmasıdır. Zira kişiler davranışlarından mal mülkleri üstüne sorumlu tutulmasalardı, ödevlerinden kaçmak ve yasaları hiçe saymaktan kolay bir şey olmazdı.” (Rousseau, 2005: 36)

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere yapay eşitsizliklere yol açan mülkiyetin sivil topluma geçişle birlikte kutsal bir hak olarak tanınması ve Genel İrade'nin temel görevleri arasında mülkiyet kurumunun korunması yer aldığı için Rousseau'nun eşitlikten kastettiği şeyin mülk eşitliği olmadığı söylenmelidir. Dolayısıyla, biçimsel yurttaş eşitliği şeklinde özetlenebilecek Rousseaucu eşitlik anlayışının temel çekirdeğini her yurttaşın yasa yapma sürecine eşit şekilde katılabilme hakkına sahip olma düşüncesi oluşturur. Fakat Rousseau yapay eşitsizliklerin ortadan kalkması veya hafifletilmesi için Genel İrade'nin ekonomi-politik ile olan ilişkisinde ne tür

görevleri yerine getirmesi gerektiğini etraflıca tartışır. Bir başka ifade ile toplumsal özgürlüğü politik özgürlük olarak değerlendiren Rousseau'da eşitlik ve özgürlük arasında bir uyumun sağlanması gerekir ve bunu sağlayacak olan da Genel İrade'den başkası değildir.

4. Genel İrade ve Ekonomi-Politik

Rousseau'nun ekonomi ile politika arasında kurmuş olduğu ilişkinin mahiyetini gösteren en önemli unsur filozofun ekonomi kavramını nasıl ele aldığıdır. Bu bağlamda, Yunanca bir kelime olan Oikonomi (ev ve yasa veya ev idaresi) kavramını Rousseau ekonomi ile özdeş tutmaktadır. "Oikonomi, tüm ailenin ortak iyiliği için ev işlerinin akla ve belli kurallara uygun biçimde çekilip çevrilmesi anlamını taşır." (Rousseau, 2005: 7) Rousseau bu kavramı en büyük aile olan Devlet yönetimini de içerecek şekilde kullanır. Cumhuriyetçi düşünceye uygun bir biçimde politika kavramı da Rousseau'nun nazarında kamusal olana ait bir kavram olarak değerlendirilir. Yani yurttaş ancak politikayla ilgilendiği ölçüde ideal yurttaş olabilecektir.

Bu çalışmanın önceki bölümlerinde görüldüğü üzere Rousseau, Genel İrade'nin temel ödevinin yurttaş özgürlüğünü tesis etmek olduğunu söylemekteydi. Eşitlik ve özgürlük birbirini tamamlayan iki nosyon olduğu için adil bir düzende yaşamak da ancak eşitliğin ve özgürlüğün somut hayatta gerçekleşebilmesiyle mümkün olacaktır. Hem üretim aşamasında hem de dağıtım aşamasında adil bir vergilendirme sistemi ile devlet ekonomiye müdahale etmelidir. Vatandaşların ideal vatandaş olabilmesi için uygun ekonomik ve politik zeminin hazırlanması da yine Genel İrade'nin ödevleri arasındadır. Bu doğrultuda, Rousseau, Genel İrade'nin ekonomi-politik ile olan ilişkisinde üç temel noktaya dikkat çekmektedir.

(i) Devlet kamusal ihtiyaçları ve harcamaları gidermekle mükelleftir.

Rousseau kamusal ihtiyaçların neler olduğunu detaylı bir şekilde açıklamaz. Fakat Rousseau'nun kamusal ihtiyaçtan kast ettiği şey; hem devletin hem de yurttaşların varlıklarını devam ettirebilmesi için gereksinim duyduğu zorunlu harcamalardır. Yurttaşlara sahip olmak ve onları korumak tek başına yeterli olamayacağı için devlet yurttaşlara yetenekleri ölçüsünde istihdam ve gelir sağlamakla mükelleftir. Burada Rousseau'nun altını çizdiği esas nokta çalışabilme kapasitesi olan her insanın toplumsal faydaya katkı sunmak ve toplumsal artı-değerin artmasını sağlamak için çalışması gerektiğidir:

“Yurttaşlara sahip olmak ve onları korumakla her şey bitmez; onların geçimini sağlamak da lazımdır ve kamunun ihtiyaçlarını karşılamak genel iradenin apaçık bir sonucu ve yönetimin üçüncü temel ödevidir. Bu ödev, sanılabileceği gibi, kişilerin ambarlarını doldurup onları çalışmaktan bağışık tutmak değil, bolluğu erişebilecekleri yerde tutmaktır, öyle ki ona ulaşmak için çalışma her zaman gerekli olsun ve asla yararsız olmasın.” (Rousseau, 2005: 36)

Kamusal kaynak yaratmak için Devlet zorunlu vergilendirme sistemi üzerinden ülke arazilerinin işletmesini üstlenmeli ve mal mülk sahibi vatandaşlardan da rıza ve onay alarak hükümet harcamalarını gidermelidir. Devlet burada ancak hakkaniyetli bir yönetim sergilediğinde Genel İrade’yi eksiksiz yansıtmış olacaktır: Arazi veya ürünü üzerinden alınan verginin, özellikle aşırı oranda olursa, iki korkunç sakıncası vardır ki uygulandığı bütün ülkeleri uzun vadede nüfus azalmasına ve mahvoluşa götürebilir. (a.g.e. : 50) Fakat belirtilmelidir ki Rousseau burada herkesi memnun edecek bir vergilendirme sisteminin pek mümkün olmayacağını farkındadır. Önemli olan husus, yapılan harcamaların kamusal faydaya yönelik olacağını vatandaşlara anlatılmasıdır:

“Devlet ve hükümetin sürdürülmesi için kaynak ve harcama gerektiği de ortadadır ve amacı kabul edenin araçları esirgemeyeceği belli olduğuna göre, toplumun üyeleri toplumun var kalmasına mal mülkleriyle katkıda bulunmak zorundadırlar. Bundan başka, kişilerin mülkiyetini bir yandan güvenceye alırken öbür yandan zedelememek kolay değildir ve verasetin intikaline, vasiyetlere ve sözleşmelere dair bütün düzenlemelerin, kendi mallarını kullanma biçimleriyle ve dolayısıyla mülkiyet haklarıyla ilgili bazı bakımlardan, yurttaşları rahatsız etmemesi de mümkün değildir.” (Rousseau, 2005: 36-37)

(ii) Genel İrade Gelire ve Tüketime Göre Vergilendirme Yapmalıdır.

Rousseau’ya göre hakkaniyetli bir yönetimin mümkün olması ancak vergilerin adaletli ve oranlı bir biçimde toplanmasıyla mümkündür. Vatandaşların gönüllü bir şekilde vergi vermeleri için Genel İrade kendisinin ortak faydayı yansıtan bir mekanizma olduğu gerçeğini her seferinde topluma göstermelidir. Pek tabi ki de her vatandaşın vergisini eksiksiz ve aksatmadan vereceğini varsaymak gereksiz bir iyimserliktir. Yine benzer şekilde her vatandaşın canı istediği ölçüde vergi vermesi de hakkaniyet açısından kabul edilmezdir. Burada önemli olan husus keyfiliğe izin vermeden çoğunluğun rızasını almak ve gelire orantılı bir vergilendirme sistemini hayata geçirebilmektir:

“Pay ayırmanın yasal olması için gönüllü yapılması gerekir: Fakat bu gönüllülük her yurttaşın ayrı ayrı rızasının alınması ve her birinin canı istediği katkıda bulunması anlamında özel bir irade şeklinde değil –öyle olsaydı toplumsal bağlaşıma düpedüz ters düşerdi- genel bir irade uyarınca, oy çokluğuyla ve katkının saptanmasında hiçbir keyfiliğe yer bırakmayacak şekilde, gelire orantılı bir tarife üzerinden yerine getirilmelidir.” (Rousseau, 2005: 45)

Rousseau serbest piyasanın yaratacağı rekabet ortamında lüks tüketimin artacağını ve bu talepten dolayı ithalat ve ihracatta vergi kaçakçılığının ortaya çıkacağını belirtir. Genel İrade'nin böyle bir durumda yapması gereken şey vergi kaçakçılığını önlemekle beraber lüks tüketim sergileyen yurttaşlardan yüksek oranda vergi almaktır. Rousseau, Genel İrade'nin en önemli görevlerinden birinin ortak faydayı sağlamak olduğunu saptadığı için toplumun genelinin ihtiyacına yönelik olmayan ithal ürünlerden de sakınılması gerektiğini ifade eder:

“Nesnelerin fiyatlarıyla üzerine konan ve resimler arasında öyle bir oran gözetilmelidir ki, özel kişilerin açgözlülüğü karların yüksekliğine kapılarak hileli yollara fazla eğilim göstermesin. Ayrıca, gizlenmesi en zor mallar (vergilendirilmek üzere) tercih edilmek suretiyle, vergi kaçırma kolaylığının giderilmesi de lazımdır. Ülkenin ihtiyacı olmadığı halde insanların açgözlülükle aradığı yabancı malların ithalatından, üretim fazlası olmamakla birlikte yabancıların vazgeçemediği yerli malların ihracatından, yararsız ama yüksek getirisi olan ürünlerden, sadece zevk ve gösteriş için üretilen nesnelerin kentlere girişinden ve genel olarak bütün lüks eşya ve ürünlerden alınacak vergi ve resimler bu hedefe ulaşmayı sağlayacaktır.” (Rousseau, 2005: 53)

(iii-) Yapay eşitsizliklerin hafifletilmesi ve toplumsal özgürlüğün gerçek anlamda tesis edilebilmesi için genel irade toplumsal gelirin dağılımına müdahale etmelidir.

Rousseau eşitsizlikleri doğal ve yapay eşitsizlikler olarak tanımlar. Doğuştan gelen fiziksel eksiklikler doğal eşitsizlik olarak değerlendirilirken toplumsallaşmayla birlikte ortaya çıkan eşitsizlikler ise yapay eşitsizlikler olarak değerlendirilir. Rousseau, Genel İrade'nin en önemli ödevlerinden birinin geniş anlamda yapay eşitsizlikleri dar anlamda ise özel mülkiyetin varlığından kaynaklı eşitsizlikleri hafifletmek olduğunu ifade eder. Çünkü Rousseau'ya göre ideal bir toplumsal formasyonun yaratılabilmesi için yurttaşların eşit ve özgür yurttaşlar olarak hayatlarını idame ettirmeleri gerekir. En basit temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayan bir vatandaşın politik özgürlüğünü icra etmesini beklemek abestir.

Özel mülkiyet sermaye birikimine ve servete yol açtığı için eşitsizlikler kaçınılmaz olur. Zengin fakir ayrımı keskinleşir. Zengin fakiri satın alacak kadar zenginleştiğinde fakir de kendisini satmak zorunda kalacağı kadar fakirleştiğinde toplum sözleşmesi amacına ulaşmamış demektir. (Rousseau, 1994: 71-72) Böyle bir olumsuz tablonun giderilmesi için Genel İrade toplumsal gelirin toplanmasında ve dağıtımında dezavantajlı kesimlerin lehine olacak yasalar yapmalıdır:

“Bütün bu hususlar özenle bir araya getirilirse şu sonuca varılır: Vergileri adaletli ve gerçekten oranlı biçimde dağıtmak için, bunların matrahları sadece mükelleflerin mal varlıklarıyla basit orantılı olarak değil, toplumsal konumları arasındaki farklarla ve servetlerinin “fazlalık” dereceleriyle doğru orantılı olarak saptanmalıdır.” (Rousseau, 2005: 49)

Benzer şekilde aynı eserde Rousseau konu ile ilgili aşağıdaki ifadeyi açıklar:

“Servet eşitsizliklerinin sürekli biçimde artmasının, yığın yığın gereksiz emekçi ve hizmetçinin zenginlerin kapısında kul olmasının, kentlerde aylak insanların çoğalmasının ve kırsal kesimlerin boşalmasının önüne, ancak yükü zengine yıkararak yoksula nefes aldırın bu tür vergilerle geçilebilir.” (Rousseau, 2005: 53)

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı üzere toplumsal özgürlüğün teorisyeni olan Rousseau'nun nazarında özel mülkiyetten kaynaklı yapay eşitsizlikler özgürlüğün önündeki en büyük engeldir. Kişi kendi zorunlu ihtiyaçlarını karşılayamadan kendisini kamusalın bir parçası olarak değerlendiremeyecektir. Neuhouse'ın de belirttiği üzere “Rousseau'da özgürlüğün pozitif özgürlük olarak kodlanması zorunlu olarak Devlet'in yurttaşlara bu özgürlüğü gerçekleştirecek asgari yaşam standartlarını sağlamış olması gerekir.” (Neuhouse, 2013: 208) Daha da önemlisi yurttaş, özgürlüğünü icra edebilecek maddi koşullara sahip değilse adil bir düzen sağlanamamış ve toplum sözleşmesi anlamını yitirmiştir. Böyle bir toplumsal düzende eşitlik ve özgürlüğün yerini tahakküm (*domination*) alacaktır ki bu da Genel İrade'nin ontolojik nedenini/gerekçesini ortadan kaldırır. (Rousseau, 1994: 125) İnsanlar, Pierson'un da ifade ettiği gibi “yaşamlarını, mülklerini, özgürlüklerini garanti altına almak için sözleşme ile sivil topluma geçiş yapmışlardır fakat tahakkümün kol gezdiği bir toplumda bu sözleşme sadece zenginler için geçerli olacaktır.” (Pierson, 2013: 414)

Özetle; Genel İrade'nin temel özellikleri arasında yer alan üretim ve dağıtım aşamasında adaleti tesis etme görevi Rousseau tarafından adil bir vergilendirme sistemi ile formüle edilmiştir.

Devletin kamusal harcamaları gidermekle mükellef olması ve gelir ve tüketim üzerinden adil bir vergilendirme sistemi uygulaması ideal bir toplumsal düzenin kurulmasında ve sürdürülmesinde elzemdir. Her şeyden önemlisi de devletin modern refah devleti uygulamalarını andırırçasına kamusalıcılığı ön plana alması ve özel mülkiyetten kaynaklı yapay eşitsizlikleri hafifletme görevini üstlenmiş olması, toplumsal özgürlüğün ancak pozitif özgürlük olarak değerlendirildiğinde mümkün olabileceğini göstermektedir.

5. Sonuç

Modern dönem sözleşmecî geleneğin önemli temsilcilerinden biri olan Rousseau'nun ekonomi-politiğe dair fikirlerinin temelinde toplumsal özgürlüğün nasıl mümkün olabileceği sorusu yer almaktadır. Diğer modern dönem toplum sözleşmecî teorisyenlerden -Hobbes ve Locke- farklı olarak insan doğasının sabit olmadığını ve toplumsal ve çevresel faktörlerce şekillendiğini ortaya koyan Rousseau'da insan doğası gereği iyi ve diğerkâmdır. Her insan özgür doğar fakat her yerde zincirlere vurulmuştur özdeyişinde insanın zincirlere vurulmasının temel nedenini özel mülkiyetin ortaya çıkması ve buna bağlı olarak yaşanan toplumsallaşma/uygarlaşma süreci olarak açıklayan Rousseau'ya göre tekrardan doğa durumuna dönüş mümkün değildir. Dolayısıyla yapılması gereken şey; tek tek iradelerin bir araya gelerek kendi iradelerini bir üst iradeye yani Genel İrade'ye devrettikleri bir sözleşme neticesinde ortaya çıkacak ideal bir toplumsal formasyon yaratmaktır. Böyle bir sosyo-ekonomik düzende ortak faydayı sağlayacak kamusalılık ve refah devleti uygulamalarını andıran politikalar devletin meşruiyetini sağlayacaktır. Bir başka ifade ile temel ödevi toplumsal özgürlüğü ve eşitliği mümkün kılacak adil bir düzeni tesis etmek ve bu düzeni sürdürülebilir kılmak olan Genel İrade meşruiyetini ancak bu şekilde elde edebilir. Bu durumun gerçekleşmesi ise hem üretim hem de dağıtım aşamasında devletin adil bir vergilendirme sistemi üzerinden ekonomiye müdahale etmesiyle mümkündür. Bu doğrultuda devlet sadece kamusal ihtiyaçları ve harcamaları gidermekle mükellef olmayıp aynı zamanda gelire ve tüketime göre vergilendirme yapmalıdır. Her şeyden önemlisi de; yapay eşitsizliklerin hafifletilmesi ve toplumsal özgürlüğün gerçek anlamda tesis edilebilmesi için genel irade, toplumsal gelirin yeniden dağıtım aşamasında dezavantajlı grupların lehine olacak şekilde politikalar uygulamalıdır.

Kaynakça

- Arnhart, L. (2016). *Political Questions: Political Philosophy from Plato to Rawls*. Illinois: Waveland Press.
- Bayram, A. K. (2016). “Jean-Jacques Rousseau: Aydınlanma Karşıtlığı, Eşitlik ve Özgürlük”, içinde (Ed.) Hamit Emrah & Fatih Duman, *Siyasal Düşünceler Tarihi*. Ankara: Orion Kitabevi, 579-607.
- Cohen, J. (1986). Reflections on Rousseau: Autonomy and Democracy. *Philosophy and Public Affairs*, 15(3), 276-288.
- Constant, B. (1997). “The Liberty of the Ancients Compared with that of the Moderns”, içinde (Ed.) J. Schwarzmantel, *Democracy A Reader*. New York: New York University Press, 96-124.
- Çalıcı, S. (2012). “Rousseau’da Güç, Doğa ve Metafizik”, içinde (Ed.) H. Haluk Erdem & Mustafa Günay, *Özne/17. Kitap: Rousseau*. Konya: Çizgi Kitabevi, 63-75.
- Edward, A. (1885). *The First Three English Books On America*. London: Birmingham Press.
- Kanatlı, M. (2021). Piyasa Ekonomisi, Özgürlük ve Eşitlik: Friedrich August Von Hayek Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 6(2), 131-153.
- Kanatlı, M. (2022a). *Private Property, Freedom and Order: Social Contract Theories From Hobbes To Rawls*. London: Routledge.
- Kanatlı, M. (2022b). *Salt Akılcı Olmayan Liberalizm: Hume ve Kant*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kanatlı, M. (2022c). Baruch Spinoza’da Ekonomi-Politiğin Etikası. *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1308-1329.
- Neuhouser, F. (2013). Rousseau’s Critique of Economic Inequality, *Philosophy and Public Affairs*, 41(3), 193-225.
- Özdağ, C. (2012). “Doğa Kavramının Rousseau’nun Söylemindeki Birliği”, içinde (Ed.) H. Haluk Erdem & Mustafa Günay, *Özne/17. Kitap: Rousseau*. Konya: Çizgi Kitabevi, 47-62.
- Pierson, C. (2013). Rousseau and the Paradoxes of Property. *European Journal of Political Theory*, 12(4): 409-424.
- Rousseau, J. J. (1992). *Discourse on the Origin of Inequality*. Indianapolis: Academy of Philosophy Press.
- Rousseau, J. J. (1994). *Discourse on Political Economy and The Social Contract*, (Çev. Christopher Betts). New York: Oxford University Press.
- Rousseau, J. J. (2005). *Ekonomi Politik*, (Çev. İsmet Birkan). Ankara: İmge Kitabevi.
- Rousseau, J. J. (2007). *Toplum Sözleşmesi*, (Çev. Vedat Günyol). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rousseau, J. J. (2008). *Anayasa Projeleri*, (Çev. İsmail Yerguz). İstanbul: Say Yayınları.
- Rousseau, J. J. (2018). *A Discourse on the Origin of Inequality*, (Çev. Cole G. D. H.). London: Digireads Publishing.

- Rousseau, J. J. (2022). Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev, (Çev. Sabahattin Eyüboğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Timuçin, A. (2012). "Rousseau'da Toplum Sorunları", içinde (Ed.) H. Haluk Erdem & Mustafa Günay, *Özne/17. Kitap: Rousseau*. Konya: Çizgi Kitabevi, 77-83.

EXTENDED ABSTRACT

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), one of the modern-term contractarian theoreticians, formulates a social theory in which he seeks an answer to the question of how an ideal social formation can be established. In such a formulation, where the relation between individual, society and state is clarified, Rousseau put forwards theoretical arguments on how an ideal republican order can be achieved. In this context, social contract, for Rousseau, is a kind of methodological tool in establishing a social mechanism in which economic inequalities stemmed from private property are justified provided that they work for the benefit of public/common interest.

Just like Thomas Hobbes and John Locke, two other important modern contractarian theoreticians, Rousseau uses contractarian method for explaining why human beings in state of nature necessarily need a state. To this aim, Rousseau use the notions of human nature and state of nature as two critical methodological tool in legitimating state and defining what the role of state should be. A legitimate state, for Rousseau, is a state which maintains an order in which social freedoms and euqality can be exercised by citizens. In this respect, an ideal republican just order, according to Rousseau can only be achieved provided that citizens are equally and freely participate in decision making process and obey the laws that they will make. More importantly, according to Rousseau, since freedom and equality are two fundamental notions that complement each other, it is impossible to exercise freedom without being equal and vice-a-versa. Justice, on the other hand, for Rousseau, is nothing but a matter of reconciling the notions of freedom and equality. Thus, it is possible to claim that Rousseau's formulation of republican order provides a social formation in which the institution of private property is legitimated and the meanings of equality and freedom are totally different than those of feudal order. In Rousseau's social formation the legitimate source of sovereignty does not stem from nobility or God. Rather, it stems from people who represent collective body of society.

In Rousseau's contractarian logic, state should take roles in economic sphere for maintain a republican just order. Especially in distribution of national welfare process, one of the main task of state is to establish a fair taxation system in terms of achieving distributive justice. Frederick Neuhouser in this sense makes a similarity between Rousseau's approach to the relation between economy and state and welfarian state model used by many European countries in twentieth century. Josuha Cohen also claims that the main purpose of Rousseau's approach to political-

economy is to make it possible for citizens to exercise freedom which can be labelled under the term of Positive Freedom. As it is known, the distinction between Positive Freedom and Negative Freedom has been developed by Isiah Berlin. While the notion of Negative Freedom, according to Berlin, is “freedom from”, the notion of Positive Freedom is “freedom to”. In such formulation of freedom it can be claimed that while Negative Freedom simply states that individuals must be free from any external interventions that may come from social groups, society and state, Positive Freedom states that in order to exercise freedom and achieve moral development individuals should have enough material conditions.

Basically speaking, the main purpose of this study is to clarify the main lines of Rousseauan political-economy. To this aim; the study focuses on the question of how Rousseauan principles of political-economy can be derived from his social contract theory. The main claim made in the study is that Rousseauan ideal republican order can only be achieved provided that General Will intervenes to economy sphere by means of making some arrangements on both production and distribution stages of economy. In this respect, the study consists of three subsections. In the first section, the notions of human nature and state of nature formulated by Rousseau are elaborately clarified. In the second section, the basic features of the General Will are explained in detail. In the last section, it is clarified how and why Rousseau’s understanding of political-economy provides a model in which freedom and equality, which are two complementary notions, are exercised in positive sense thanks to General Will’s role taken in economy sphere by means of a fair taxation system both at production and distribution processes.

To verify the claim put forward in the study, the following outcomes has derived from the study: First of all, the question of how social freedom becomes possible lies at the center of Rousseau’s ideas about political economy. Unlike other modern social contractarian theoreticians (Hobbes and Locke), Rousseau does not regard the notion of human nature as something fixed. That is, according to Rousseau, basic features of human nature are determined by social and environmental conditions. In this sense, Rousseau argues that human beings during the early period of state of nature are good and altruistic by nature. In the second place, Rousseau claims that once the notion of private property which is also the basis of civilization has emerged in the late period of state of nature, people has been chained everywhere. From that time on it becomes impossible to return to the early period of state of nature where all people were equal and free. Therefore, for Rousseau, the only thing that should be done at that point is to create a social formation in which

people gives their will to General Will. Lastly, to be a legitimate power in such a socio-economic order General Will should intervene to economic sphere for lessening artificial inequalities stemmed from private property-based mode of production. This point is crucial because one of the primary duties that makes General Will a legitimate state is to provide a social and economic order in which positive freedoms are exercised. In other words, the General Will main duty of which is to establish and maintain a just order in which social freedom and equality are exercised can only obtain legitimacy in this way. This condition can only be satisfied by means of applying a fair-taxation system both at production and distribution stages of economy. In this sense, state is not only responsible for satisfying public needs but also is responsible for enabling disadvantaged groups to exercise their freedoms. It is this principle derived from Rousseau's social contract theory that enable one to claim that Rousseau's ideas on political economy is a proto-type of modern Welfarian State, at least from theoretical point of view.